

Тестові завдання

1. Вкажіть, де можна спостерігати ядра зірок:
А зорі головної послідовності; Б надгіганти; **В білі карлики;**
Г нейтронні зорі;
2. При перетині лінії зміни дати із заходу на схід календарне число...
А зменшується на дві одиниці; Г збільшується на одиницю;
Б зменшується на одиницю; Д збільшується на дві одиниці.
В не змінюється;
3. Якщо штучний супутник має таку орбіту, що його траса проходить тільки через Європу та Африку, то нахил його орбіти складає:
А 30°; Б 40°; В 50°; **Г 60°;** Д таких супутників не буває.
4. Вкажіть, чи може Місяць у повні знаходитися над горизонтом більше доби:
А так, завжди на екваторі; **Г так, тільки взимку в Антарктиді;**
Б ні, ніде на Землі; Д так, тільки влітку в Арктиці.
В так, взимку в Арктиці;
5. Вкажіть астероїд, який має найбільш витягнуту орбіту:
А Церера; **Б Ікар;** В Юнона; Г Фаетон; Д Веста.
6. Вкажіть місце знаходження найбільшого відомого метеориту на Землі:
А пустиня Адрар (Західна Африка); В США; Д Україна.
Б Південно-Західна Африка; Г Сибір;
7. Вкажіть назву єдиної малої планети, яку можна спостерігати неозброєним оком:
А Ікар; Б Церера; В Юнона; Г Фаетон; **Д Веста.**
8. Вкажіть супутник, який притягується Сонцем сильніше, ніж своєю планетою:
А Ганімед; Б Іо; В Європа; **Г Місяць;** Д Фобос.
9. Вкажіть найстаріше утворення в Галактиці:
А нейтронна зоря; Г білий карлик;
Б блакитний гігант; Д розсіяне зоряне скупчення.
В кульове зоряне скупчення;
10. Вкажіть явище, яке лягло в основу першого визначення швидкості світла:
А явище аберації світла зір; Г Сонячне затемнення;
Б затемнення супутника Юпітера Іо; Д рух плям на Сонці.
В зміна фаз Місяця;

Теоретичний тур

1. Космічний корабель обертається навколо Землі по коловій

орбіті на висоті 200 км. Визначте лінійну швидкість корабля. (5 балів)

Розв'язування.

Швидкість руху космічного апарату на будь-якій висоті над поверхнею планети визначається формулою $v = \sqrt{2GM / (R + h)}$. Підставивши значення маси Землі $M = 6 \cdot 10^{24}$ кг, радіуса Землі $R = 6400$ км = 6400000 м, значення гравітаційної сталої $G = 6,67 \cdot 10^{-11}$ (Н*м²)/кг² матимемо результат.

2. Перелічіть та охарактеризуйте планети-гіганти Сонячної системи. (5 балів)

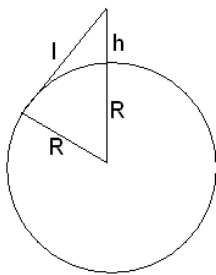
Розв'язування.

Юпітер, Сатурн, Уран, Нептун. Планети-гіганти на відміну від планет земної групи не мають твердої поверхні, бо за хімічним складом (99 % Гідрогену і Гелію) і густиною (≈ 1 г/см³) вони нагадують зорі, а їхня велика маса спричиняє нагрівання ядер до температури понад +10 000 °С. Крім того, планети-гіганти досить швидко обертаються навколо осі та мають велику кількість супутників. Далі можна дати коротку характеристику кожної планети.

3. Тунгуське космічне тіло під час входження в атмосферу Землі мало швидкість 35 км/с, а енергія вибуху дорівнювала 10^{16} Дж. Вибух спостерігався на горизонті біля м. Киренська (на річці Лена) на відстані 350 км від місця входження космічного тіла. Визначте, на якій висоті був вибух, та оцініть масу Тунгуського метеорита ($R_3 = 6378,14$ км). (5 балів)

Розв'язування.

Тунгуське космічне тіло Мало кінетичну енергію, яка обчислюється за формулою

$W_k = mv^2/2$. Вважатимемо, що ця енергія перетворилася в енергія вибуху. Тоді маса тіла буде $m = 2W_k / v^2$. Підставивши значення величин, матимемо $m = 16 \cdot 10^6$ кг = 16000 т. Для визначення висоти вибуху скористуємося рисунком. За теоремою Піфагора $(R+h)^2 = R^2 + l^2$. Розкривши дужки і звівши подібні доданки матимемо: $2R h + h^2 = l^2$. Можна розв'язати квадратне рівняння, а можна скористуватися припущенням, $h \ll l$. Тому $2R h \approx l^2$. Звідки $h = l^2 / (2R)$. Підставивши значення матимемо $h = 9,6$ км.

4. Два малих тіла Сонячної системи віддаляються від Сонця в афелії в 2 та 11 разів більше ніж у перигелії. У скільки разів відрізняються їх орбітальні періоди, якщо їх перигелійні відстані однакові. (5 балів)

Розв'язування.

Нехай перигелійна відстань буде x . Тоді відстань в афеліях буде $2x$ і $11x$. Великі півосі малих тіл будуть $a_1 = 3x/2 = 1,5x$, $a_2 = 12x/2 = 6x$. За третім законом Кеплера $T_2^2 / T_1^2 = A_2^3 / A_1^3$. Звідки $T_2 / T_1 = 8$

5. Астероїд має ту ж щільність, що і Земля, а його радіус менший земного в 100 разів. Скільки знадобиться палива, що викидається із сопла ракети зі швидкістю 3 км/с, щоб космічний апарат масою 1000 кг (без урахування палива) зміг покинути астероїд? (5 балів)

Розв'язування.

Об'єм кулі обчислюється за формулою $V = 4\pi R^3 / 3$. Так як радіус астероїда менший за земний в 100 раз, то його об'єм буде менший в 100^3 разів. Так як густина

однакова, то маса астероїда буде менша за масу Землі також у 100^3 разів. Одже маса астероїда буде $M=6 \cdot 10^{18}$ кг, а радіус $R=64$ км= 64000 м. Щоб космічний апарат залишив астероїд йому необхідно надати швидкість $V=(G \cdot M/R)^{1/2}$. На основі закону збереження імпульсу $M \cdot V = M_r \cdot V_r$ при умові, що паливо згорає зразу. Одже $M_r = M \cdot (G \cdot M/R)^{1/2} / V_r$.

- б. Розрахувати другу космічну швидкість для частинки поблизу нейтронної зорі, якщо її радіус 10 км та маса рівна сонячній масі. Маса Сонця рівна $2 \cdot 10^{30}$ кг ($G = 6,67 \cdot 10^{-11}$ Н * м/кг²; $R = 10^4$ м). (5 балів)

Розв'язування.

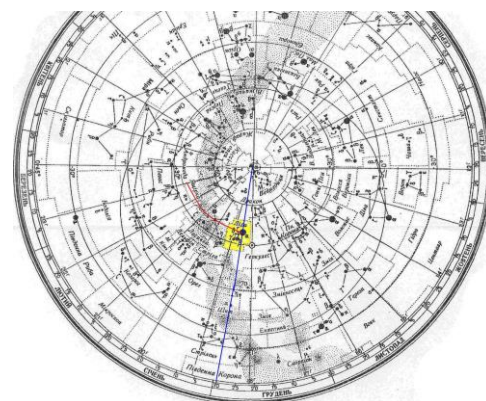
Друга космічна швидкість $V_2 = \sqrt{2} \cdot V_1 = 1,4V_1$. Перша космічна швидкість обчислюється за формулою $V_1 = (G \cdot M/R)^{1/2}$. Одже розрахункова формула $V_2 = 1,4 (G \cdot M/R)^{1/2}$.

Практичний тур

1. Визначте по зоряній карті екваторіальні координати Веги (а-Ліри). (5 балів)

Розв'язування.

1. Знаходимо сузір'я Ліри.
2. Знаходимо зірку Вегу.
3. Проводимо лінію прямого сходження.
4. Проводимо дугу схилення.
5. Визначаємо координати $\alpha = 18$ год 36 хв , $\delta = 38^\circ$

2. Місяць видно в останній чверті. Через який час може відбутися сонячне затемнення? Через який час може відбутися місячне затемнення? Відповідь поясніть та обґрунтуйте за допомогою малюнків. (5 балів)

Розв'язування.

Затемнення Сонця відбуваються лише у новомісяччя, тобто тоді, коли Місяць перебуває між Землею і Сонцем. Так як Місяць перебуває в третій чверті то до нового місяця пройде $29,53/4=7,4$ дня. $29,53$ – синодичний місяць.

